

*Романюк І. М., кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної педагогіки та інформаційних
технологій в освіті НУБіП України (м. Київ)*

РОЗБУДОВА СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ОРГАНІВ ПО РОБОТІ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ЯК ЗАГАЛЬНА НАУКОВА ПРОБЛЕМА

Стаття присвячена теоретичному обґрунтуванню розбудови системи підготовки кадрів для органів по роботі з особовим складом у вищих військових навчальних закладах Збройних Сил України. Педагогічна система повинна включати конкретну та чітку сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, які є вкрай необхідними для створення цілеспрямованого та організованого педагогічного впливу на формування особистості офіцера що є компетентним в організації роботи з особовим складом.

Ключові слова: Збройні Сили України, педагогічна система, педагогічні умови, формування професійної компетентності, система підготовки кадрів для органів по роботі з особовим складом, навчально-виховний процес.

Статья посвящена теоретическому обоснованию построения системы подготовки кадров для органов по работе с личным составом в высших военных учебных заведениях Вооруженных Сил Украины. Педагогическая система должна включать конкретную и четкую совокупность взаимосвязанных средств, методов и процессов, которые являются крайне необходимыми для создания целенаправленного и организованного педагогического влияния на формирование личности офицера компетентного в организации работы с личным составом.

Ключевые слова: Вооруженные Силы Украины, педагогическая система, педагогические условия, формирование профессиональной компетентности, система подготовки кадров для органов по работе с личным составом, учебно-воспитательный процесс.

Постановка проблеми у загальному виді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Із здобуттям незалежності Україною, суттєво змінилася організація навчально-виховного процесу у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ) країни і в першу чергу це стосувалося ВВНЗ гуманітарної направленості. Більшість із тих ВВНЗ, що дісталися нам в спадщину, проіснували всього два – три роки і були розформовані, а деякі, притерпівши ряд структурних реформувань, продовжують підготовку фахівців – гуманітаріїв для військ і на цей час [3]. Виходячи із зазначеного, нині потребує удосконалення організація навчально-виховного процесу в ВВНЗ на основі запровадження системного підходу, що безумовно передбачає розробку системи, яка базується на педагогічних інноваціях.

Існуюча система роботи з особовим складом Збройних Сил потребує посилення ідеологічної складової виховання особового складу, спрямованої на формування світогляду воїна – захисника Вітчизни, громадянина і патріота, усвідомлення ним особистої відповідальності за захист Батьківщини. Грамотно побудовані у підрозділах: ідеологічна та виховна робота,

інформаційно-пропагандистське забезпечення, військово-патріотичне виховання, культурно-просвітницька робота та захист від негативного інформаційно-психологічного впливу повинні стати невід'ємною складовою процесу бойової підготовки та повсякденної діяльності військ (сил) Збройних Сил України.

Метою статті є теоретичне обґрунтування загальнонаукової проблеми – розбудови системи підготовки кадрів для органів по роботі з особовим складом Збройних Сил України у ВВНЗ.

Виклад основного матеріалу. До найбільш вагомих суперечностей, що визначають актуальність питань розробки цілісної педагогічної системи підготовки кадрів для органів по роботі з особовим складом на основі впровадження педагогічних інновацій відносяться суперечності загального характеру між:

- потребою суспільства в спеціалізованій роботі з військовослужбовцями, наявністю правової та соціальної бази для здійснення даної діяльності та неготовністю командного складу Збройних Сил України (далі - ЗСУ) до її реалізації у практичній роботі з підлеглими;

- соціальним замовленням держави на підготовку офіцерських кадрів з високим рівнем готовності до організації та управління роботою з особовим складом усіх категорій в ЗСУ та недосконалістю ідеологічної, морально-психологічної, правової складових у підготовці майбутніх офіцерів у вищих військових навчальних закладах;

- наявністю в діяльності військових підрозділів елементів досвіду, попередньої, системи виховної та соціально-психологічної роботи, а також елементів досвіду підготовки до неї майбутніх офіцерів у діяльності військових вузів і необхідністю його науково-методичного аналізу та узагальнення);

а також теоретико-практичного характеру між:

- об'єктивною потребою в теоретичному узагальненні накопиченого досвіду з організації роботи з особовим складом у ЗСУ, в тому числі, гуманітарної підготовки, виховної та соціально-психологічної роботи, патріотичного виховання та ідеологічної підготовки і відсутністю систематизованих досліджень у цій галузі, які відображають розвиток системи роботи з особовим складом в історичному ракурсі;

- необхідністю виявлення сутності, структури та змісту діяльності органів по роботі з особовим складом у ЗСУ і недостатньою розробленістю цих аспектів у військових психолого-педагогічних дослідженнях, а також відсутністю механізмів практичного впровадження у військові колективи ЗСУ;

- значними резервами військового виховання у системі підготовки фахівців органів по роботі з особовим складом у ЗСУ та відсутністю комплексних педагогічних механізмів їх розробки через недосконалість освітньо-кваліфікаційних характеристик та освітньо-професійних програм фахівця військово-соціального управління для української армії;

- можливістю використання сучасних педагогічних інновацій в організації навчально-виховного процесу у ВВНЗ з метою оптимізації результатів підготовки військових кадрів для органів по роботі з особовим складом в ЗСУ та недосконалістю методичних напрацювань щодо впровадження інформаційних технологій та

застосування тренінгу у підготовці майбутніх офіцерів).

Отже, науково-виважений механізм розробки педагогічної системи підготовки офіцерських кадрів для органів по роботі з особовим складом в ЗСУ зможе стати головним у подоланні окреслених суперечностей. Виходячи із логіки нашого дослідження насамперед вважаємо за доцільне проаналізувати сутність та зміст терміну педагогічна система та дослідити бачення науковців сутності головних складових системи. Вважаємо, що саме таких підхід допоможе нам з'ясувати місце розробленої педагогічної системи у навчально-виховному процесі підготовки офіцерських кадрів.

Одне із найперших трактувань наукової категорії «система» ми знайшли у дослідженнях К. Болдуїнга [1]. Зокрема науковець розглядає систему як сукупність двох, або більшої кількості елементів, причому поведінка кожного елемента впливає на поведінку цілого, а поведінка елементів та їх вплив на ціле взаємозалежні. Науковцем було аргументовано доведено той факт, що при умові існування певних підгруп елементів у конкретній системі, то кожний із них впливає на поведінку цілої системи, тоді як жоден із конкретних елементів у разі самостійного існування такого впливу не має.

Наукову дефініцію «система» у прямому сенсі цього слова можна розглядати як конкретну сукупність елементів, які визначають конкретний вид діяльності на користь досягнення загальної цілі на основі загальної обробки даних, які використовує науковець для отримання інформації. У нашому випадку мова йде про організацію такого навчально-виховного процесу, який би забезпечив високий рівень готовності офіцерського складу з організації роботи з особовим складом в ЗСУ.

З методичної точки зору вагомими, з огляду на поставлені нами завдання є висновки, що саме педагогічна система об'єднує більшість педагогічних процесів. На основі розробки педагогічної системи можна об'єднати навчальну та виховну роботу, навчання конкретним циклам дисциплін, та окремі дисципліни між собою, систему формування знань, умінь, навичок та якостей особистості.

На основі дедуктивного аналізу наукових напрацювань фахівців, ми

розглядаємо педагогічну систему підготовки офіцерських кадрів для органів по роботі з особовим складом в ЗСУ як чітко упорядковану конкретну множину взаємопов'язаних елементів, які мають власну структуру та чітку організацію. Беручи до уваги вище наведені аргументи, ми прийшли до розуміння того, що при розробці педагогічної системи підготовки офіцерських кадрів для органів по роботі з особовим складом в ЗСУ недостатньо мати теоретичне уявлення про те як вона функціонує, а необхідно чітко усвідомлювати на основі чого вона може функціонувати та які найбільш оптимальні її складові. У практичному сенсі ми виходили з того, що кожна система, в тому числі й педагогічна система підготовки офіцерських кадрів для органів по роботі з особовим складом в ЗСУ, повинна мати свою структуру, яка по суті виступає в ролі найбільш сталої, основної частини системи. Саме структура відображає упорядкованість внутрішніх і зовнішніх зв'язків між складовими елементами, які забезпечують сталість, стабільність та визначеність системи.

Зазначимо, що сьогодні існує декілька ідей пошуку головних складових педагогічної системи. Зокрема, про те, що вирішальним чинником існування системи є результат функціонування самої системи, який активно впливає на добір саме тих компонентів системи, які при інтегруванні визначатимуть подальше одержання повноцінного результату.

Педагогічна система повинна включати конкретну та чітку сукупність взаємопов'язаних засобів, методів і процесів, які є вкрай необхідними для створення цілеспрямованого та організованого педагогічного впливу на формування особистості офіцера що є компетентним в організації роботи з особовим складом в ЗСУ, володіє заданими якостями та безпосередньо забезпечує виконання ціннісно-змістових, нормативних, технологічних і процесуально-результативних завдань.

Вкрай необхідним, є конкретне виокремлення системних параметрів та способів оптимізації педагогічної системи у реальності. У цьому аспекті за основу було прийнято системний підхід, який

задекларований Г. Щедровицьким [5; 6]. Зокрема, система, повинна включати:

1) певний набір розумових і діяльнісних засобів, з якими він досліджує об'єкт;

2) певний набір дій (процедур), які застосовують у відношенні до об'єкта;

3) «табло свідомості» дослідника, на якому з'являються образи, що фіксують досвід його дослідницької роботи;

4) тексти промови, думки, в яких дослідник фіксує хід і результати своєї дослідницької роботи і повідомляє про них іншим людям;

5) певні норми і схеми організації дослідницької діяльності.

Особливе місце у формуванні системи підготовки кадрів для органів по роботі з особовим складом відводиться педагогічним умовам, які позитивно впливають на професійний рівень майбутніх фахівців, удосконалення їх діяльності, їх творчу самореалізацію, сприяють всебічному розвитку, а можливість бути офіцером-патріотом-громадянином – суспільною потребою. У педагогіці існують різні підходи до визначення змісту поняття «педагогічні умови». До прикладу, О. Назарова [2] визначає педагогічні умови як сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, педагогічних прийомів і матеріально-просторового середовища, спрямованих на вирішення дослідницьких завдань. Педагогічні умови, на її думку, це відповідні педагогічні обставини, які сприяють (або протидіють) прояву педагогічних закономірностей, обумовлених дією цих факторів. На думку О. Романишиної [4], педагогічними умовами вважаються «обставини, від яких залежить і відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості, групою людей».

На особливу увагу заслуговують праці вітчизняного військового педагога і психолога В. Ягупова [7], в яких фактично вперше у вітчизняній військовій педагогіці обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності, навчання і виховання майбутніх військових фахівців, а термін «військове виховання» розглядається безпосередньо.

Отже, науковці дають різне трактування поняттю «педагогічні умови» і розглядають їх як: характеристику педагогічного

середовища; обставини, необхідні для перебігу педагогічного процесу; фактори, шляхи, напрями останнього; його уявні результати; форми, методи, педагогічні прийоми. У цілому, ми вважаємо, що до педагогічних умов можна віднести додаткові педагогічні чинники, які свідомо створюються у навчальному процесі й повинні забезпечувати найбільш ефективне його протікання.

Таким чином, під педагогічними умовами формування професійної компетентності фахівців органів по роботі з особовим складом розуміємо сукупність взаємопов'язаних умов, необхідних для створення цілеспрямованого освітнього процесу з використанням педагогічного забезпечення, розробленого сучасними засобами інноваційних освітніх технологій. В сучасних умовах, аналіз психолого-педагогічної літератури з предмета дослідження та експериментальні дані дали підставу нам виділити сукупність таких педагогічних умов:

- забезпечення позитивної мотивації майбутніх фахівців органів по роботі з особовим складом до виконання обов'язків в бойовій обстановці та повсякденній діяльності військ (сил);
- проектування інформаційно-освітнього середовища;
- виховання у майбутніх фахівців органів по роботі з особовим складом потреби до постійного самовдосконалення.

Розглянемо більш детально ці умови.

Забезпечення позитивної мотивації майбутніх фахівців органів по роботі з особовим складом до виконання обов'язків у бойовій обстановці та повсякденній діяльності військ (сил). Для сучасного етапу розбудови Збройних Сил України характерна професійна спрямованість навчання, що виражається у прагненні забезпечити ідеологічну та виховну роботу, інформаційно-пропагандистське забезпечення, військово-патріотичне виховання, культурно-просвітницьку роботу та захист від негативного інформаційно-психологічного впливу особового складу підрозділів та військових частин. Головною дійовою особою цього процесу повинен стати спеціаліст з високо розвинутим почуттям патріотизму та любові до своєї батьківщини, який здатний навчати, виховувати, а якщо стане за потрібне –

підняти за собою в атаку! Позитивне ставлення до професії починається з появи зацікавленості даною сферою діяльності, котра з розвитком формує спрямованість на конкретний вид військової діяльності і пов'язаний з ним спосіб життя.

Проектування інформаційно-освітнього середовища. Інтелектуальна діяльність людини, особливо – військової, відбивається в постійній інформаційній взаємодії (функції: організації, забезпечення, управління тощо) з середовищем, що створюється і формується суб'єктом, який бере участь у його облаштуванні, пізнає і відчуває на собі його вплив. Результатом діяльності суб'єкта є освоєння середовища, яке постає у різних аспектах, що пояснює причинну обумовленість явищ, подій, понять, вчинків людей і формує свідомість, поведінку, визначає установки, які впливають на сприйняття.

Виховання у майбутніх фахівців органів по роботі з особовим складом потреби до постійного самовдосконалення. Перехід суспільства та його Збройних сил до нової стадії розвитку пропонує більше можливостей для професійної адаптації військових фахівців органів по роботі з особовим складом, які в процесі усвідомлення своїх можливостей мають постійно стикатися з викликами сучасності. Зокрема, нове покоління військових вихователів повинне, перш за все, уміти прогнозувати ситуацію, знати яким чином діяти, оцінювати негативні наслідки від прийняття управлінського рішення щодо організації та керування відповідними військовими колективами, бути самостійними і опиратися на власні сили. Як показала практика, у даний час високого рівня майстерності у вибраній сфері діяльності вже не достатньо. Ефективність повсякденної роботи, що має в більшості випадків творчий характер, вимагає від військового фахівця органів по роботі з особовим складом широкої та якісної освіти і професійного розвитку. Інакше кажучи, змістовне наповнення військової праці обумовлює необхідність неодмінної та постійної підтримки потенційної військово-професійної готовності фахівців з військового виховання до постійного самовдосконалення.

Висновки. Таким чином, ми виходили з того, що процес утворення педагогічної

Питання педагогіки

системи підготовки офіцерських кадрів для органів по роботі з особовим складом в Збройних Силах України передбачає тривалість у часі, наявність в єдиній системі конкретних підсистем, кожна з яких об'єднує конкретні елементи (складові), що володіють функціональними якостями.

Вважаємо, що якщо наша держава хоче у майбутньому мати дієвий інструмент державної політики, державницької ідеології й бажає надійно захищати себе від будь-яких зовнішніх загроз і викликів, найбільш педагогічно виваженим кроком є розробка та впровадження педагогічної системи підготовки офіцерських кадрів для органів по роботі з особовим складом в Збройних Силах України.

Обґрунтовані нами педагогічні умови (забезпечення позитивної мотивації майбутніх фахівців органів по роботі з особовим складом до виконання обов'язків в бойовій обстановці та повсякденній

діяльності військ (сил); проектування інформаційно-освітнього середовища; виховання у майбутніх фахівців органів по роботі з особовим складом потреби до постійного самовдосконалення) обумовлюють у своїй єдності якісні зміни особистісних властивостей майбутніх військових фахівців, покликані сформуванню їх професійну готовність та психологічно грамотно ввести у зміст військово-професійної діяльності. Вищезазначені умови взаємопов'язані і взаємообумовлені, ось чому їх необхідно враховувати в комплексі у процесі формування професійної компетентності майбутніх фахівців органів по роботі з особовим складом Збройних Сил України.

Виявлена система педагогічних умов є відкритою і при вирішенні конкретних завдань може бути доповнена під час організації навчального процесу у вищих військових навчальних закладах.

Література

1. **Болдуинг**, К. Общая теория систем: скелет науки: [пер. с англ.] / К. Болдуинг // Исследования по общей теории систем / под ред. В. Н. Садовского, Э. Г. Юдина. – М.: Прогресс, 1969. – 540 с.
2. **Назарова**, О. Л. Образовательные технологии формирования социально-экономической компетентности студентов вуза / Ольга Леонидовна Назарова, Вячеслав Иванович Кондрух, Анатолий Анатольевич Кондрух. // Интернет ресурс. Режим доступа: <http://vestnik.susu.ac.ru/ped/article/view/835>
3. **Невмержицький**, В. М. Актуальні аспекти діяльності військових психологів країн Європи / В.М. Невмержицький // Вісник НУОУ. Зб-к наук. праць. Вип. 1 (20). – 2011. – С. 218-220.
4. **Романишина**, О. Я. Формування інформаційної культури майбутніх магістрів коледжів технічного профілю : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Оксана Ярославівна Романишина. – Тернопіль, 2007. – 207 с.
5. **Щедровицький**, Г. П. Проблемы методологии системного исследования // Избранные труды. – М.: Школа культурной политики, 1995. – С. 155-196.
6. **Щедровицький**, Г. П. Система педагогических исследований (методологический анализ) // Педагогика и логика. – М., 2003. – С. 16-20.
7. **Ягупов**, В. В. Теорія і методика військового навчання: монографія / Василь Васильович Ягупов. – К.: Тандем, 2000. – 380 с.

Romanyuk I. M., candidate of pedagogical sciences, associate professor
DEVELOPMENT OF TRAINING FOR BODIES WORK WITH STAFF AS A GENERAL SCIENTIFIC PROBLEMS

The article is devoted to the theoretical justification of building a system of training for officials to work with the staff in the higher military educational institutions of the Armed Forces of Ukraine. Educational system should include specific and clear set of interrelated tools, techniques and processes that are urgently needed to create a focused and organized pedagogical influence in shaping the personality of the competent officer in the organization of work with personnel. A special place in the formation of a training system for bodies work with staff assigned to the pedagogical conditions that have a positive impact on the professional level of future professionals, improve their performance, their creative self-promote all-round development, and the opportunity to be an officer-patriot-citizen - public demand.

Keywords: Armed Forces of Ukraine, the educational system, pedagogical conditions, the formation of professional competence, the system of training for officials to work with the staff, the educational process.